

ועתה מחשבת הגמרא כיצד תאמו מידות הארון את הדברים שנמצאו בתוכו.

הלוחות היו, כל אחד ואחד: ארכו ששה טפחים, ורחבו שלשה טפחים.

תן רחבו של לוחות לארכו של ארון, הרי נשתייר שם שלשה טפחים. לפי שאורכו של ארון הוא חמשה עשר טפחים, וכל לוח רחבו שלשה טפחים, וכשאתה מעמיד את ארבעת הלוחות כשרוחבו הוא לאורך הארון, נמצא שתופסים הם שנים עשר טפחים.

תן מהם משלשת הטפחים שנשתיירו חצי ט-ב טפח לכל כותל שבארון, שהרי מידות הארון נמדדות מבחוץ, ומחמת עובי כותלי הארון נתמעט חללו בכל צד בחצי טפח, הרי נשתייר מקום של שני טפחים, המיועדים לספר תורה שכתב משה, שהיה רוחבו שני טפחים וארכו ששה טפחים, והיה מונח כשארכו לרוחב הארון ורחבו לארכו של ארון.

רחבו של ארון היה תשעה טפחים.

דכתיב: "אמה וחצי רחבו". אמתא — אשיתא [אמה היא ששה טפחים]. ופלגות אמתא — תלתא [וחצי אמה היא שלשה טפחים]. נמצא רחבו של ארון מבחוץ תשעה טפחים.

וארבעה לוחות היו בו: שנים שלימים, ושנים שבורים.

דכתיב [דברים י א]: אמר הקב"ה למשה, לאחר שהתרצה להתפייס על מעשה העגל, "פסול לך שני לוחות אבנים כראשונים, ואכתוב על הלוחות את הדברים אשר היו

דתנן: רבי מאיר אומר: כל האמות שהיו במקדש בין בבנין ובין בכליו היו באמה בינונית, שהיא אמה בת ששה טפחים. [מלבד אמת היסוד והסובב והקרנות שבמזבח החיצון שהיו באמות בת חמשה טפחים].

רבי יהודה אומר: אמות הבנין כגון מידת חומת הבית ואורך וגובה המזבח היו באמה בת ששה טפחים. אבל האמה של כלים שבמקדש היתה נמדדת באמה בת חמשה טפחים.

ואמרינן: על דעתיה דרבי מאיר, דו אמר [לדעתו של רבי מאיר, שאמר] באמה של ששה טפחים היה הארון עשוי, נמצא שאורכו של הארון היה חמשה עשר טפחים. דכתיב גבי מדות הארון "אמתים וחצי ארכו".

ואמתא [אמה אחת] אשיתא [היא ששה טפחים], ואמתא אשיתא [ואמה נוספת של ששה טפחים], הרי שנים עשר טפחים. ופלגות אמה תלתא [וחצי האמה הנוספת היא שלשה טפחים], נמצא אורכו של ארון חמשה עשר טפחים,

וארבע לוחות היו בו, שנים שלימים, שהן הלוחות השניים, ושנים שבורים שהם הלוחות הראשונים.

ומנלן שאף שברי הלוחות היו בארון?

דכתיב: [דברים י ד] "ואכתב על הלוחות את הדברים אשר היו על הלוחות הראשונים אשר שברת, ושמתם בארון". ותיבות "אשר שברת" מיותרות הן. ללמדך, שאף את הלוחות השבורים ישים בארון.

על הלוחות הראשונים אשר שברת, ושמנתם בארון". בא הכתוב ללמד שאף הלוחות השבורים מקומם בארון.

הלוחות היו, כל אחד ואחד: ארכן ששה טפחים, ורחבן שלשה טפחים.

תן ארכן של לוחות לרוחבו של ארון, הרי נשתייר שם שלשה טפחים. לפי שרוחב הארון תשעה טפחים ורוחב הלוחות הם ששה טפחים.

ומשלשת הטפחים שנותרו, היה חצי טפח מכאן לכותל זה של הארון, וחצי טפח מכאן לכותל זה, שהרי מידות הארון מבחוץ היו, הרי נשתייר טפחיים.

וטפחיים אלו נותרו פנויים לכל אורך הארון לשילוט מקום שספר תורה מונח בו. לפי שספר התורה עוביו היה שני טפחים, והיה מונח בדוחק באותן שני טפחים הנותרים באורך הארון. ומשום כך היה ברוחב הארון רווח שני טפחים, כדי שיהא נוח להוציא ולטלטל את ספר התורה משם.

חישוב זה של מידות הארון ותכולתו הוא כאמור לדעת רבי יוחנן, הסובר כרבי מאיר, שמידות הארון היו באמה בת ששה טפחים.

רבי שמעון בן לקיש אמר: באמה בת חמשה טפחים היה הארון עשוי.

ואמרינן: מאן הוא התנא הסובר שארון נעשה באמה בת חמשה טפחים — רבי יהודה היא.

דתנינן תמן: רבי יהודה אומר: אמת הבנין כחומות הבית ובנין המזבח נעשו באמה בת ששה טפחים.

אבל האמה של הכלים שבמקדש היתה נמדדת באמה בת חמשה.

והחן ארון [והרי הארון] כלי הוא. ואם כן, הוא נעשה באמה בת חמשה.

ואמרינן: על דעתיה דרבי יהודה, דו אמר [לדעתו של רבי יהודה, שאמר] שבאמה של חמשה טפחים היה הארון עשוי — נמצא, שהיה אורכו עשוי שנים עשר טפח ומחצה.

דכתיב: "אמתים וחצי ארכו".

אמתא — חמשה. ואמתא — חמשה. [אמה היא חמשה טפחים, ואמה נוספת היא עוד חמשה טפחים], הרי עשרה טפחים.

ופלגות אמתא — תרי ופליג. [וחצי האמה הנוספת היא שנים וחצי טפחים].

נמצא שאורך הארון, לדעתו, הוא שנים עשר טפחים ומחצה.

וארבע לוחות היו בו: שנים שלמים, שהם הלוחות השניים, ושנים שבורים, שהם הלוחות הראשונים.

ומגלן שאף השבורים היו בתוכו?

דכתיב: "אשר שברת, ושמנתם בארון". ודרשינן שאף השבורים יש ליתנם בארון.

ועתה מחשבת הגמרא כיצד תאמו מידות הארון לתכולתו, אליבא דרבי יהודה.

הלוחות היו, כל אחד ואחד: ארכן ששה טפחים, ורחבן שלשה טפחים.

טפח חלל, שהניחוהו פנוי כדי שיהיה חצי טפח רווח מכאן וחצי טפח רווח מכאן משני צידי הלוחות לשילוט הלוחות, שלא יהיו מונחין בדוחק.

ואף שאין מוציאים את הלוחות מהארון כלל, מכל מקום, אין זה דרך להניחם בדוחק ללא רווח כלל.

ומפרשת הגמרא כיצד עשה בצלאל את הארון.

רבי חנינה אומר: שלש תיבות עשאו: שתים של זהב, ואחת של עץ.

נתן תיבה אחת של זהב, הפנימית, בשל תיבת העץ, האמצעית.

ואת התיבה של עץ, המכילה בתוכה את התיבה הפנימית של הזהב, נתן בשל תיבת הזהב החיצונית.

ואת שפתו העליונה של ארון העץ ציפהו בזהב. דכתיב: "וצפית אותו זהב טהור, מבית ומחוץ תצפנו".

ותיבת "תצפנו" מיותרת היא, שהרי כבר נאמר לצפותו מבית ומחוץ, ומה תלמוד לומר "תצפנו"?

להביא שפתו העליונה של ארון העץ האמצעי, שאף השפה העליונה צריכה להיות מצופה זהב, ולא די בכך שמצופה זהב מבית ומחוץ.

רשב"ל אמר: ארון שעשה בצלאל לא שלש תיבות עשאו, אלא תיבה אחת של עץ עשאו, וציפהו בזהב מבפנים ומבחוץ. דכתיב: "וצפית אותו זהב טהור, מבית

תן רחבן של לוחות לארכו של ארון ונתמלאו על ידי זה שנים עשרה טפחים מחלל הארון [שהרי ארבעה לוחות היו, וכל אחד רוחבו שלשה טפחים]. ונשתייר שם במידת אורך הארון חצי טפח שהוא רוחב שני אצבעות.

תן מהן אצבע לכותל הארון מכאן ואצבע לכותל מכאן, שלדעתו לא היו עובי כתלי הארון חצי טפח כל אחד אלא רק רבע טפח, שהוא שיעור אצבע. ונמצא שכל אורך הארון נתמלא מהלוחות עצמן, והספר תורה שעשה משה לא היה בארון, אלא מונח לצד הארון וכדלהלן.

מידת רחבו של הארון לרבי יהודה היא שבעה טפחים ומחצה.

דכתיב: "אמה וחצי רחבו", ולדעתו אמתא [אמה] היא המשה טפחים. הוסף על זה פלגות אמתא [חצי אמה] שהיא תרי ופליג [שנים ומחצה] טפחים, נמצא שהם שבעה טפחים ומחצה.

וארבעה לוחות היו בו: שנים שלימים, ושנים שבורים. דכתיב: "אשר שברת — ושמתם בארון", וילפינן שאף שברי לוחות מונחין בארון.

והלוחות, היו כל אחד ואחד: ארכן ששה טפחים ורחבן שלשה טפחים.

תן ארכן של לוחות לרוחבו של ארון ונתמלא ששה טפחים מחללו.

ונשתייר שם טפח ומחצה חלל.

תן מהן חצי טפח לעובי הכתלים, אצבע לכותל מכאן ואצבע לכותל מכאן, ונשתייר

ומחויץ תצפנו".

והוינן בה: לשיטתו של רשב"ל — מה תלמוד לומר "תצפנו"?

והא קרא יתירא הוא.

[וללמדנו שצריך לצפות את שפתו העליונה אין צורך לדעתו של רשב"ל, כיון שעשה תיבה אחת וציפה אותה עצמה ממש, אם כן ודאי מצפה אף את שפתה העליונה, דמאי גרע משאר צידי התיבה. ורק לדעת ר"ח, הסובר שציפוי הארון נעשה על ידי נתינת תיבת זהב מבפנים ותיבת זהב מבחוץ הוצרך להשמיענו שיש צורך לצפות גם את שפתו העליונה של ארון העץ].

אמר רבי פנחס: להביא [לרבות] בין נסר לנסר. שצריך לצפות זהב אף את החלל שבין נסר לנסר בעצי הארון, כדי שיראה כמקשה אחת.

ועתה מבאר הגמרא כיצד היו עשרת הדברות שעל הלוחות כתובים:

רבי חנינה בן גמליאל אומר: חמשה דברים היו כתובים על לוח זה, וחמשה דברים על לוח זה.

הדא הוא דכתיב: "ויגד לכם את בריתו אשר צוה אתכם לעשות, עשרת הדברים, ויכתבם על שני לוחות אבנים". הרי שנכתבו עשרת הדברים על שני לוחות אבנים.

נמצא חמשה דברות כתובים על לוח זה, וחמשה על לוח זה.

ורבנן אמרי: על כל לוח כתב את כל עשרת הדברים. עשרה על לוח זה, ועשרה על לוח זה.⁽⁷⁷⁾

הדא הוא דכתיב: "ויגד לכם את בריתו אשר צוה אתכם לעשות, עשרת הדברים, ויכתבם על שני לוחות אבנים". ומפרשים רבנן שכתב עשרה על לוח זה, ועשרה על לוח זה.

רבי שמעון בן יוחאי אומר: עשרים נכתבו על לוח זה, ועשרים על לוח זה. דכתיב: "לוחות כתובים משני עבריהם, מזה ומזה הם כתובים". וכיון שעל כל לוח נכתבו עשרת הדברות מכל צד, נמצא שעשרים נכתבו על כל לוח [עפ"י גירסת הגר"א].

רבי סימאי אמר: ארבעים נכתבו על לוח זה וארבעים על לוח זה. דכתיב: "מזה ומזה הם כתובים". וכיון שכבר נאמר "לוחות כתובים משני עבריהם" ללמדנו שעל שני צידי הלוח היו כתובים כל עשרת הדברות, וכרבי

77. גליון הש"ס מציין לשו"ת הרדב"ז. ולדבריו, לפי רבנן היו כתובים על כל לוח כל עשרת הדברים, שלא יהיו פירוד בין הדברות, ונמצא שמאל מתגברת על הימין, ויחרב העולם, אלא צריך לכלול ימין בשמאל ושמאל בימין.

ואילו המב"ט [בספרו בית אלקים, שער היסודות, פרק יב] כתב שלפי רבנן היו כתובים חמשת הדברות הראשונות פעמיים על לוח אחד

החמשת הדברות האחרונות פעמיים על הלוח השני. "הכותב" בעין יעקב כתב כמו הרדב"ז, והסביר שטעם רבנן הוא שאין לכתוב חמש בצד ימין וחמש בצד שמאל כדי שלא יבואו לומר שהדברות שבין אדם למקום חשובות מהדברות שבין אדם לחבירו.

אמר רבי תנחומא: איתקשיית קומי רבי פנחס [הקשיתי לפני רבי פנחס]: היאך היה מונח ספר תורה של משה?

בשלמא אי נימא ברבי מאיר שמידות הארון נעשו באמה בת ששה, ונמצא שנותרו שני טפחים חלל באורכו של הארון, כמבואר לעיל, ניחא. שבאותו חלל הונח ספר התורה, כדאמרן.

אלא לרבי יהודה, הסובר כי באמה בת חמשה נעשה הארון, ונמצא שכל חלל הארון נתמלא בלוחות, קשיא: ספר תורה — היכן היה מונח?

ומשינין: על דעתיה [לדעתן] דרבי יהודה צריך לפרש שספר התורה לא הונח בתוך הארון, אלא כמין גלוסקיאי [תיבה] עשו לו עבורו מבחוץ, והיה ספר תורה מונח בתוכו.

ומבאר הגמרא: מאי טעמיה דרבי יהודה שפירש שהספר הונח חוץ לארון, ולא בתוכו?

דכתיב "לקוח את ספר התורה הזה, ושמרתם אותו מצד ארון ברית ה'". הרי, שיש ליתן את הספר "מצד" ארון ברית ה', ולא בתוכו.

ומביאה הגמרא מקרא נוסף המסייע לרבי יהודה:

מאי טעמיה דרבי יהודה — דכתיב "ונתת את הכפורת על הארון מלמעלה, ואל הארון תתן את העדות אשר אתן אליך".

ולכאורה מקרא שאינו צריך הוא. שהרי כבר נאמר קודם לכן "ונתת אל הארון את

שמעון בן יוחאי, מדוע חזר הכתוב ואמר "מזה ומזה הם כתובים"?

אלא, ללמדך, שהיו הדברות כתובים טטרוגה [מרובע — בלשון יונית]. והיינו בארבעת רוחותיו של כל לוח. שעל כל צד בלוח, כולל עוביו, נכתבו כל עשרת הדברות. נמצא שארבעים היו כתובים על כל לוח.

הנניה בן אחי רבי יהושע אומר: בין כל דיבור ודיבור שבלוחות היו כתובים דקדוקיה ואותיותיה של תורה. דכתיב: "ממולאים בתרשיש" — כימא רבא [כמו הים הגדול] ששמו "תרשיש", וכפי שמפרש ריש לקיש בסמוך.

רבי שמעון בן לקיש, כד הוה מטי הדין קרייה [כשהיה מגיע למקרא זה] ד"ממולאים בתרשיש", הוה אמר [היה אומר]: יפה למדני הנניה בן אחי רבי יהושע בפירושו של מקרא זה, ש"ממולאים בתרשיש" היינו כים הגדול, הקרוי תרשיש.

וכוונתו לומר, שדימה המקרא את לוחות הברית לים הגדול: מזה הים הזה, בין גל גדול אחד לגל גדול אחר יש הרבה גלים קטנים. כך בין כל דיבור ודיבור של עשרת הדברים, שהם כללים [הנמשלים לגלים גדולים], היו כתובים דקדוקיה ואותיותיה של תורה [הנמשלים לגלים הקטנים שבין הגלים הגדולים].

ועתה חוזרת הגמרא לדון במחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה, שנחלקו אם הארון נעשה לפי אמה בת חמשה טפחים או בת ששה.

[הקטע שלפנינו נכתב עפ"י גירסת הגר"א]

העדות". ומהו שחזר וכתב "ואל הארון תתן את העדות"?

אלא, בהכרח שה"עדות" הזאת בנתינת ספר התורה עוסקת.

ובפסוק הזה נכתב "ונתת את הכפורת", ואח"כ "תתן את העדות". וכיון שנתן כבר את הכפורת לכיסוי הארון היאך יתן את העדות לתוך הארון?

אלא, למדת מכאן שתחילה נותן את הלוחות לארון, ומכסהו בכפורת. ואילו את ה"עדות", שהיא ספר התורה, נותן בצד הארון ולא בתוכו.

ומעתה, יקשה לרבי מאיר, הסובר שמקומו של ספר התורה הוא בתוך הארון, ממקרא זה המסייע לרבי יהודה?

ומשנינן: על דעתיה [לדעתו] דרבי מאיר, דו אמר: אין מוקדם ומאוחר בתורה. שלא הקפידה התורה על סדר הקדימה והאיחור, ופעמים שפרשיות שנאמרו תחילה נכתבו לאחר הפרשיות המאוחרות להן.

וסובר רבי מאיר שאף בענין אחד אומרים כלל זה.

ולפיכך מתפרש המקרא הזה כאילו נכתב איפכא: "ואל הארון תתן את העדות אשר אתן אליך". ואחר כך "ונתת את הכפורת על הארון מלמעלה".

אדרבא יש לנו לומר כי מכאן נלמד איפכא, שיש ליתן את הספר תורה בתוך הארון.

ראגב שעסקנו בענין הלוחות מפרשת הגמרא נתינתה כיצד היתה?

רבי פנחס בשם רשב"ל אמר: תורה שנתן הקדוש ברוך הוא למשה, נתנה לו אש לבנה חרותה באש שחורה.

מובללת מאש שהרי היתה מעורבת מאש שחורה ולבנה כדלעיל.

הצובה אותיותיה באש.

ונתונה באש.

שנאמר: "מיימנו אש דת למו", וקאי על התורה, וקראה אש.

הלכה ב מתניתין:

במשנה הקודמת נאמר כי שלש עשרה השתחויות היו במקדש.

היכן היו השתחויות האלו?

ארבע השתחויות היו כנגד ארבעת שערי העזרה שבצפון, וארבע כנגד ארבעת השערים שבדרום העזרה. שלש כנגד שלשת שערי העזרה שבמזרח העזרה, ושתיים במערב.

השתחויות אלו היו כנגד שלשה עשר שערים שהיו בעזרה, והיו משתחווים, ומודים על נוי הבנין.

ועתה מונה המשנה את שמות השערים:

השערים הדרומיים היו סמוכים ומשוכים לצד מערב. ואלו הם:

א. שער העליון — שהר הבית היה משופע

ידיהם על קרבנן למאן דאמר נשים מותרות לסמוך על קרבנן. ולמאן דאמר שאסורות לסמוך, מכל מקום, היו נכנסות לעמוד על קרבנן.

ד. **שער השיר** — שדרכו היו מכניסים כלי שיר לנגינת הלויים.

ולמה נקרא שמו של השער הראשון שבצפון הסמוך למערב **שער יבניה**?

לפי שבו יצא יבניה מלך יהודה בגלותו, לאחר שנכנס למקדש להשתחוות ולבקש רחמים על הליכתו בגולה לבבל, ויצא דרך אותו שער.

השערים שבמזרח הם:

א. **שער ניקנור** — על שם ניקנור שהביא דלתותיו מאלכסנדריא בדרך נס.

ב. **ושני פשפשיין** [שערים קטנים שבהם דלתות קטנות] היו קבועין לו בשער הגדול אחד **בימינו, ואחד בשמאלו**, כדי שיהיו נוחות להפתח למי שירצה, בכל עת שירצה [מאירי]. ואף הם נמנים בכלל שלש עשרה השערים.

ושנים נוספים היו במערב, שלא היה להם שם ידוע מפני שלא היו משמשים אלא מעט, לצאת דרך שם לרחבה שאחורי המקדש [מאירי].

נמצאו כל השערים יחד שלושה עשר, וכנגדם היו שלש עשרה ההתשחוויות.

גמרא:

ואמרינן: **מתניתין — אבא יוסה בן יוחנן**

ועולה ממזרח למערב, ונמצא שהשער הסמוך ביותר למערב הוא היותר עליון, ולפיכך נקרא כן [ולא נתפרש מה היה משמש שער זה].

ב. **שער הדלק** — היה סמוך לשער העליון, ונקרא כן על שם שמכניסים דרך שם את העצים למערכה, שדולקים על המזבח.

ג. **שער הבכורות** — שמכניסים דרך שם את הבכורות הנשחטים בדרום, כדין קדשים קלים, שמקום שחיטתן בדרום.

ד. **שער המיב**. ולמה נקרא שמו "שער המיב" — כיון שבו מכניסין צלוחית

של ניסוך המיב בחג הסוכות. י"א-א

רבי אליעזר בן יעקב אומר: לכן נקרא שער המיב, כי בו המיב מפכין [יוצאין בזרימה דקה, כרוחב פי הפך] לעתיד לבא, ועתידין [על פי נבואת יחזקאל] להיות יוצאין ונובעים מתחת מפתח הבית בקדש הקדשים. ובתחילתן זרימתן הם בעובי קרני חגבים, וכשמגיעין לשער זה יתרבו ויהיו כבר כרוחב פי הפך.

וכנגד ארבעה שערים אלו שבדרום היה משתחה ארבע השתחוויות לדרום.

לעומתן של ארבעת השערים בדרום היו ארבעה שערים בצפון, ממוכים למערב:

א. **שער יבניה**. [ובהמשך המשנה יבואר הטעם שנקרא כן].

ב. **שער הקרבן** — שבו מכניסים קרבנות קדשי קדשים, שמקום שחיטתן הוא בצפון העזרה.

ג. **שער הנשים** — שבו נכנסות הנשים לסמוך